

УДК 37.035.6
ББК 74.200.5
В 771

Печатается по решению редакционно-издательского совета
БГПУ им. М.Танка

Редакционная коллегия: В. В. Буткевич (науч. редактор),
Л. И. Баранова, С. К. Бердник (отв. редактор), А. В. Верниковская

Рецензенты: доктор педагогических наук, профессор В. В. Четет;
кандидат педагогических наук, доцент В. В. Четет

В 771 Воспитание младших школьников на ценностях общечеловеческой
и национальной культуры: Материалы Междунар. науч.-практ. конф. —
Мн.: БГПУ им. М. Танка, 2000. — 144 с.

ISBN 985-485-212-9

В издании представлены материалы, посвященные важным проблемам воспитания младших школьников, таким, как инновационные подходы к воспитанию учащихся, психологические основы воспитания, воспитание в процессе музыкального образования, формирование эстетической культуры младших школьников на основе общечеловеческих и национальных ценностей.

Адресовано преподавателям педагогических вузов, аспирантам, магистрантам и всем, кто интересуется проблемой воспитания младших школьников.

ББК 74.200.5

ISBN 985-485-212-9

© Коллектив авторов, 2000

другие же остаются потенциальными, нереализуемыми тенденциями. Содержание доминирующих чувств определяет одну из важнейших характеристик направленности личности.

Мы считаем, что в процессе формирования иерархической системы нравственных чувств у детей 6-7 лет ведущее положение должно занимать формирование чувства любви как общечеловеческой ценности, понимаемой как установка, ориентация характера личности, определяющая отношение личности к миру в целом, а не к одному лишь "объекту любви". Если человек любит только одного из других людей и равнодушен ко всем остальным своим собратьям, то эта любовь более предполагает привязанность, расширенный эгоизм. Любовь же ко всем людям предполагает отсутствие исключительности. В этом типе любви достигается переживание соединения со всеми людьми, переживание того, что мы все — одно. Разница в талантах, умственных способностях, знаниях чрезвычайно мала по сравнению с общностью человеческой сути, одинаково присущей всем людям. Для того чтобы ребенок смог испытать эту общность, задачей взрослого является помочь ему проникнуть в суть общечеловеческого. Сочувствие предполагает знание и отождествление.

Основными методологическими предпосылками к построению системы работы по формированию и развитию чувства любви как общечеловеческой ценности у детей 6-7 лет являются:

1. Положение о неразрывной связи любви к самому себе с любовью ко всякому другому существу.
2. Определение любви как действенной силы в человеке, объединяющей его с другими людьми и помогающей человеку преодолеть чувство одиночества и отчуждения и вместе с тем позволяющей ему оставаться самим собой, сохраняя свою целостность.
3. Любовь — это деятельность, активность, а не пассивный эффект. Любить — значит прежде всего давать, а не получать.
4. Любить — значит всегда заботиться, нести ответственность, уважать и знать другого человека; уметь увидеть другого с позиции его собственных интересов.

І.І. Забаўская

Беларускі дзяржаўні педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка

ШЛЯХІ ФАРМІРАВАННЯ СІСТЭМЫ Выхавання МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ У БССР У 20-я ГАДЫ

Двадцатая гады дваццатага стагоддзя знаменаваліся палітыкай беларусізацыі — палітыкай нацыянальна-дзяржаўнага і нацыянальна-культурнага будаўніцтва ў Беларусі. Беларусізацыя культурна-асветніцкіх устаноў, і ў першую чаргу чатырохгадовых школ, пачалася з лютага 1921 г. Менавіта з пачатку 1921/22 вучэбнага года ў БССР прыступілі да практычнага

ажыццяўлення беларусізацыі ў нулявых і першых класах у сямігодках і вясковых школах, кантынгент якіх складалася з дзяцей-беларусаў. Але адразу перад уладзімі ўзніклі задачы, якія трэба было выконваць у першую чаргу: перападрыхтоўка кадраў, а таксама выданне падручнікаў на беларускай мове, распаўсюдка тэрміналогіі, навуковая апрацоўка самой мовы. Гэта работа была ўскладзена на Народны камісарыят асветы ў асобе Беларускага аддзела. Аднайменныя беларускія аддзелы ствараліся па ўсёй тэрыторыі Беларусі.

Беларускі аддзел пачаў ажыццяўленне пастаўленых задач са зварота да ўсіх спецыялістаў-уроджэнцаў Беларусі (што знаходзіліся ў РСФСР, на Украіне і за мяжой) вярнуцца на радзіму. Акрамя таго, летам 1921 г. пачынаецца масавая падрыхтоўка настаўніцкіх кадраў. Былі створаны настаўніцкія кароткатэрміновыя курсы, дзесяцімесячныя настаўніцкія курсы, курсы па дзяткольнаму выхаванню.

У 1922 г. прыблізна 20 % усіх чатырохгадовых школ Беларусі перавялі выкладанне на беларускую мову. Работа па беларусізацыі прыняла такія маштабы, што Беларускі аддзел ужо не спраўляўся, таму яго работа ў канцы 1922 г. была ўскладзена на Наркамасветы і яго аддзелы.

На ступень беларусізацыі школ у многім уплывала іх тэрытарыяльнае размяшчэнне. Так, у акругах Мінскай, Мазырскай, Слуцкай, Барысаўскай большасць чатырохгадовых працоўных школ ва ўсіх класах перавялі выкладанне на беларускую мову. Іншыя акругі, такія, як Віцебская, Полацкая, Калінінская, Магілёўская і Аршанская, перавялі на беларускую мову толькі першы год навучання.

У сувязі з паліпшэннем стану пачатковых школ у БССР, паліпшэннем школьнай сеткі, некаторым паліпшэннем умоў навучання 7 красавіка 1924 г. ЦВК і СНК БССР прынялі пастанову аб уяўдзненні ўсеагульнага пачатковага навучання. У ёй падкрэслівалася, што ўсеагульнае абавязковае навучанне для дзяцей ва ўзросце ад васьмі да адзінаццаці гадоў неабходна ажыццявіць па ўсёй тэрыторыі Беларускай ССР не пазней 1934-1935 гадоў. Асноўным тыпам працоўнай школы было прызнана лічальна чатырохгадовую двухкласную школу і першы канцэнтр сямігадовай школы. Раён абслугоўваецца адной чатырохгадовай школай, павінен быць радыусам не больш трох кіламетраў.

Аднак, калі гаварыць пра рэфармаванне ў сферы адукацыі, трэба вылучыць і адмоўныя моманты, якія іх суправаджалі. Па-першае, многія пачатковыя школы ўсё ж заставаліся аднакласнымі. У 1924-1925 навучальным годзе 72 % пачатковых школ былі аднакласнымі, калі прыняць пад увагу, што настаўнік адначасова займаўся з 3-4 класамі, дзе на аднаго настаўніка прыходзілася па 50 вучняў і больш. Па-другое, вялікім быў працэнт другогадзённага. Значная частка дзяцей пакідалі школу, не закончыўшы вучобы. Па-трэцяе, працягласць навучальнага года была таксама недастатковай. Сельскія школы працавалі ў сярэднім не больш сямі месяцаў, гарадскія – сім і паловай-васьмі месяцаў у год.

Некюкі працэнт ахопу мела пачатковае навучанне дзяцей беднаты. Так,

у Віцебскай акрузе на першае студзеня 1927 г. сярод навучэнцаў дзеці беднаты і беззямельных сялян складалі толькі 7,8 %. Адмоўна ўплывала таа акалічнасць, што беднякі не маглі стварыць неабходных умоў для вучобы сваіх дзяцей, забяспечыць іх адзеннем, абуткам, неабходнымі школьнымі прыладзімі.

Улічваючы гэтыя абставіны, дзяржава з кожным годам павялічвала капітальныя выдаткі на патрэбы пачатковай школы. Многім пачатковым школам рэспублікі аказвалася дапамога ў забяспечэнні дзяцей абуткам, адзеннем, падручнікамі.

1922-1923 навучальны год быў першым, калі беларускія падручнікі, кр'яку спазніўшыся, з'явіліся ў школах у дастатковай колькасці.

У 1927 г. Наркамасветы БССР, на аснове праграм Наркамасветы РСФСР, выдаў змяненныя з улікам мясцовых умоў, праграмы для пачатковых школ рэспублікі.

Такім чынам, у дваццатыя гады ў БССР у асноўным была створана новая сістэма народнай адукацыі, у якой сваё значнае месца займала і пачатковая адукацыя (гл. схему 1). Гэта сістэма грунтавалася на разгалінаванай школьнай сетцы, у першую чаргу на школах-сямігодках. У 1928-1929 навучальным годзе ў рэспубліцы налічвалася 5723 агульнаадукацыйныя школы, у якіх навучалася 485 тысяч дзяцей. 79 % дзяцей ва ўзросце васьмі-дваццаці гадоў наведвалі школу. Гэта быў значны крок наперад у ажыццяўленні ўсеагульнага навучання.

Л.А.Захарчук

ФОРМИРОВАНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ БЕЛОРУССКОГО КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРА

Фольклорныя празднікі і абряды явяляюцца яркімі, эмацыянальна-насышчэннымі, художественна-значымымі событиями в жизнедеятельности людей. Их театрализованный характер, динамичность, приуроченность к знаменательным датам (началу года, приход весны, сбор урожая) позволяют рассматривать фольклорные праздники как явление значимое и эстетически ценное в культуре народа. Эта приуроченность праздника и входящего в него традиционного обряда придавала ему также и воспитательную ценность, которая зависела от функциональной направленности, национальных особенностей, других факторов. Каждый фольклорный праздник, обряд связан, прежде всего, с определёнными нравственно-эстетическими ценностями, которые являлись важными как для иллюстраторов пространственно-временной динамики праздника, так и для тех, кто воспринимал его опосредованно. Иногда эта ценность носила связь высшего порядка и воспринималась как святость "sacrum".

Функционирование, трансформация календарно-обрядового фольклора, преобразование некоторых элементов, частное изменение образно-содержательной сферы не ослабляют связи праздника с входящими в него эстетическими ценностями. Возобновляемые в каждом поколении элементы